

RAHMET YOLLARI KESTİ (1957)

KEMAL TAHİR (1910 – 1973)

Genel Bakış

Tahir'in yaşadığı dönemde Türk romancılarının en çok eğilim gösterdiği konulardan biri "eşkıyalık"tır. Köyün ağası ya da herhangi bir zorba yöneticinin zulmüne ve adaletsizliğine uğrayıp dağ çıkan başkarakterler Türk romanında sıkça görülmeye başlar. Özellikle Yaşar Kemal'in kaleme almış olduğu "İnce Memed" gibi romanlar Türk toplumunda derin bir hayranlık uyandırmış ve beğeniyle okunmuştur. Kemal Tahir'in bu romanı da bir eşkıyalık romanıdır. Fakat eser; konusu ve içeriğiyle "İnce Memed" in tam anlamıyla bir antitezi olma niteliği taşımaktadır. Tahir, romanının ilk bölümüne Andre Maurois'ın "İngiltere Tarihi" adlı yapıtından bir epigrafla başlar: "Ahlak düzeni sağlam olmayan ve soyguncularıyla başa çıkamayan bir toplum, - ruhunda artakalmış barbarlık duygusunun da baskısıyla - soyguncularına karşı hayranlık duyar". Tahir'e göre toplumlar, sistem içindeki hiçbir sorunu silaha sarılıp dağ çıkarak çözemez. Yazar için her eşkıya birer soyguncudan başka bir şey değildir. Bir coğrafyada adalet, refah ve otorite yoksa, insanlar kendi adaletini aramaya başlayacak ve bu durum da kaosa sebep olacaktır. Yazar bu eseriyle eşkıya-ağa-halk ve devlet ilişkisini irdeler. Eser, eşkıyalık üzerine güzellmeler yapan yarı aydın sol çevrelere de bir mesaj verme niyeti taşımaktadır. Tahir'in bu eseri ilk defa, 1957 yılında Düşün Yayınevi tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır. Eser toplamda 3 ana bölümden oluşur. Bu ana bölümlerin her biri üçer ara bölümden oluşmaktadır.

Kişiler

Maraz Ali Seferberlik döneminde babasını kaybetmiş olan ve dul annesiyle yaşayan on altı yaşındaki başkarakter, fakirlik ve yokluk içinde büyümüştür. Hayatı boyunca yaşadığı ezilmişlik ve sahipsizlik duygusu nedeniyle sadistvari bir güç istenci duyarak eşkıyalığa özenir. Kendisini ispatlamak ve nam salmak ister. Çerçi Süleyman'a hizmetkar olur. Uzun İskender Ağa ve arkadaşlarıyla eşkıyalığa başlar.

Bektaş Emmi Köyün fakirlerinden biri olan karakter, Maraz Ali'ye babalık ve akıl hocalığı yapar. Maraz Ali'yi, delikanlılık döneminden kaynaklı olarak, eşkıyalığa heves etmesinden vazgeçirmeye çalışır. Maraz Ali, oldukça fakir ve güçsüz bir durumda olan Bektaş Emmi'nin verdiği hiçbir nasihatini dinlemez. Anlatı boyunca yazarın sözcülüğünü yapar niteliktedir.

Uzun İskender Ağa Köyünde mertliği ve adilliğiyle bilinen Şahin Ağa'nın oğlu olarak on altı yaşlarında Kavlak Ali adlı bir eşkıyanın çetesine katılır. Maraz Ali'nin rol model olarak özendiği kişidir. Zamanında kol gezdiği yerlerde nam salmış olan eski soyguncu, diğer ağalar tarafından piyon olarak kullanılır ve anlatının sonunda kötü kaderinden kaçamaz.

Çerçi Süleyman Maraz Ali'nin saflığından ve hevesinden faydalanmak isteyen Çerçi Süleyman, onu hizmetkârı olarak yanına alır. Karmaşa dönemlerini fırsata çevirerek ve insanları çıkarları doğrultusunda kullanarak büyük bir servet edinmiştir. Maraz Ali'nin yaptığı ya da yapmayı planladığı korkunç işleri destekler ve onu vilayetin nam salmış bir şahsiyeti olacağı vaadiyle kandırır. Maraz Ali'ye kendi çıkarları doğrultusunda her türlü kanunsuz işi yaptıracaktır.

İstidacı Bilal Efendi Devlet kademelerinde görev yapan önemli tanıdıkları vardır ve bunlar aracılığıyla istediği her şeyi elde etmeye çalışır. Muhtar Arif Ağa'nın kızını isteyen karakter, kızı alamaması durumunda silaha sarılmak yerine devlette tanıdığı olan kişilere iftira dolu dilekçeler yazarak Arif Ağa'nın başına dert olacaktır: "Şimdinin eşkıyaları şehir yerine, kasabaya inmiş".

Kasım Dede Alevilik inancının yozlaşmasını ve düzeninin bozulmasını temsil eden önemli karakterlerdendir. Çeşitli hileli yollarla köylünün mallarını zimmetine geçirmeye çalışır. Dini kendi çıkarları için kullanarak zenginleşir.

Anlatıda önemli sayılabilecek rolleri olan diğer karakterler şunlardır: Arif Ağa, Kuru Zeynel, Katır Adil, Gülbeniz, Aşık Niyazi vd.

Öykü

Maraz Ali'nin Eşkivalığa Olan Eğilimi Hayvanlarını otlatmaktan dönen Bektaş Emmi, köyünde karşılaştığı Maraz Ali'yi korkutmak için arkasından yaklaşır. Hazırlıksız yakalanan Maraz Ali, korkunun getirdiği refleksle silahını çeker. Bektaş Emmi'yle ilk konuşmalarından anlaşıldığı üzere Maraz Ali, eşkıyalığa ve silahlara hayli merak duymaktadır. Akpınar köyünün korusunu kesmeye niyetlenmiş olan Maraz Ali'yi Bektaş Emmi yaptığı konuşmayla vazgeçirir. Buldukları yerden biraz çalı çırpı topladıktan sonra kendi köylerine doğru yola koyulurlar. Hizmetkarlığını yaptığı Çerçi Süleyman'ın evinin önünden geçerken ışıkların yandığını fark eden Maraz Ali, Uzun İskender Ağa'nın orada olduğunu anlar ve iyi hizmet edemediğinden telaşlanarak oraya doğru koşar. Çerçi Süleyman'ın evine giren Maraz Ali, tahmin ettiği gibi Uzun İskender Ağa'yı karşısında bulur. Oldu olası Uzun İskender'e derin bir hayranlık duyan Maraz Ali, onunla sohbet etmeye başlar. İstidacı Bilal Efendi ve Çerçi Süleyman, Uzun İskender için Sarıca Muhtar Arif Ağa'nın kızını istemeye gitmişlerdir. Arif Ağa, kızının genç olması ve Uzun İskender'in evli olması nedenleriyle bu isteği geri çevirir. Ardından Uzun İskender, Maraz Ali'ye eşkıyalık anılarını anlatmaya başlar. Maraz Ali'nin bu yaşına kadar kurmuş olduğu tek hayal bir gün eşkıya olmaktır. Bundan dolayı Uzun İskender'i can kulağıyla dinler. Arif Ağa'nın kızını eninde sonunda vereceğinden emin olan Çerçi Süleyman dükkandaki işlerini bitirdikten sonra, konuklarını ağırlamaya hazırlanır. Bir ozan olan Aşık Niyazi de Arif Ağa'nın kızını Uzun İskender'e alacakları konusunda oldukça emindir. Saz çalınır ve türküler söylenir. Uzun İskender, Maraz Ali'nin içindeki eşkıya olma isteğini kabartacak anılar anlatır durur.

Arif Ağa ile Uzun İskender'in Anlaşması Çerçi Süleyman Ağa, uzun zamandır satmak istediği danasını Sungurlu pazarında satmaya getirir. Kürt Bedir Ağa, danayı satın almak istese de fiyatta anlaşamazlar. Belediye kahvesinde bir kargaşa olduğunu gören Çerçi Süleyman, Maraz Ali'yi de yanına alarak oraya doğru yönelir. Arif Ağa'dan kızı Gülbeniz'i isteyen Uzun İskender sevdiğini alamadığı için ciddi bir tartışmaya tutuşmuşlardır. Arif Ağa, kızından yaşça hayli büyük olan Uzun İskender'e onu vermek istemez ve aralarında bir kavga başlar. Diğerleri tarafından çağırılan jandarma olaya müdahil olur. Maraz Ali'yi dananın yanına gönderen Çerçi Süleyman, Uzun İskender'le birlikte karakola gider. Karakol amiri olan Kara Lütfü Başçavuş, husumetlileri anlaştırmaya çalışsa da ilk denemede başarılı olamaz. Olayı mahkemeye taşımak istemeyen Başçavuş, diğerlerinden yardım isteyerek, husumetlileri anlaştırmaya çalışır. Olayın üzerinden birkaç gün geçtikten sonra Çerçi Süleyman ile Uzun İskender buluşur. Uzun İskender Çerçi Süleyman'a, Arif Ağa'yla aralarında geçen tartışmanın bir oyundan ibaret olduğunu anlatır. Arif Ağa'nın kendisine rakip olarak gördüğü Kasım Dede oldukça zenginleşmiş ve yeni bir çerçi dükkanı açmaktadır. Arif Ağa'nın Uzun İskender'den isteği; Kasım Dede'nin bütün servetinin soyulmasıdır. Bunun karşılığı olarak Uzun İskender Gülbeniz'le evlenebilecektir. Kahvedeki tartışma da aralarında bir işbirliği olduğu anlaşılmasın diye tezgahlanmıştı. Çerçi Süleyman ve Uzun İskender aralarında bir plan yapar. Bu plana göre Kasım Dede'nin çerçilik için ayırdığı bütün sermaye çalınacaktır. Daha sonra Çerçi Süleyman, yanına çağırdığı Maraz Ali'ye yarın danayı Sungurlu'da satma görevi verir. Eğer satamazsa, danayı Emrali Mustafa Bey'e götürecektir ve karşılığında almış olduğu otuz liranın beş lirasını kendisi alacak ve kalanını Uzun İskender'e verecektir. Çerçi Süleyman Maraz Ali'ye, Uzun İskender'in bir kız kaçıracağını ve bu işte kendisinin de yer almasını istediğini söyler. Sonunda bir eşkıya olup kendini kanıtlayabileceğini düşünen Maraz Ali oldukça heyecanlanır.

Maraz Ali'nin İlk Eşkivalık Deneyimi Ertesi sabah, Sungurlu'ya getirdiği danayı satamayan Maraz Ali, Çerçi Süleyman'ın söylediği kişiye danayı teslim eder ve karşılığında otuz lira alır. Çerçi Süleyman'ın emri üzerine oradan ayrıldıktan sonra Tüfekçi Ferhat Usta'dan tabancası için biraz mermi satın alır. Ardından Uzun İskender'in evine gelen Maraz Ali, kahramanını şarap içerken bulur. Uzun İskender, eşkıyalık döneminde yaşadığı heyecanlı hikayeleri anlatır ve Maraz Ali'nin hevesini arttırmaya çalışır. Uzun İskender'e olan güveni tam olan Maraz Ali, kendisinden istenen her şeyi yapacağını güvencesini verir. Uzun İskender, bunun sadece bir kız kaçırma işi olduğunu söyledikten sonra Katır Adil ve Kuru Zeynel'le buluşmaya giderler. Uzun İskender, yol arkadaşlarına da aynı yalanı söyler. Kuru Zeynel'in evinde şarap içip kumar oynayan eşkıyalar aralarında konuşurlar. Bu sırada Maraz Ali'ye onların hizmetini görmektedir. Ertesi günün akşamında tezgahladıkları iş için yola çıkan eşkıyalar, Kasım Dede'nin evine varırlar. Kasım Dede'yle yüz yüze gelen Uzun İskender ona, Arif Ağa'nın kızı Gülbeniz'i kaçırmak istediğini söyler. Kasım Dede Uzun İskender'in bu isteğine şiddetle karşı çıkınca Uzun İskender, belindeki bıçağı çıkarıp dedenin boğazına dayar. Kızı kaçırmaktan

vazgeçtiğini söyleyen Uzun İskender ondan bütün parasını ister. Uzun İskender'in arkadaşları bu duruma hayli şaşırırken Kasım Dede'nin eşi Melek Hanım, çığlıklar atarak Uzun İskender'e saldırır. Maraz Ali, elindeki bastonla kadını durdurup dövmeye başlar. Diğerleri Kasım Dede'nin bütün değerli eşyalarını yükledikten sonra onu tehdit ederek evden ayrılırlar. Dışardaki yağmur adeta doğal bir afet gibidir ve eşkıyaların ilerlemesini hayli güçleştirmektedir.

Kaçma Girişimleri ve Halk ile Devletin Yolları Kesmesi Eşkıyaların kaçıışı sırasında yağmur, toprağı adeta balçığa çevirir ve kaçıışı neredeyse imkansız hale getirir. "İhtiyarların: Çorum toprağında, seksen yıldan beri böyle afet görülmemiştir dedikleri yağmur, işte o gecenin yağmuruydu". Daha fazla ilerleyemeyeceklerini anlayan eşkıyalar bir ağıla sığınır ve ateş yakarlar. Kuru Zeynel yapılan işten hiç memnun değildir ve Uzun İskender'i adeta sorguya çeker. Uzun İskender gerçekleri anlatmak istemese de, bunun daha önce planlanmış bir iş olduğunu anlayan Kuru Zeynel bütün planı gün yüzüne çıkarır. Ertesi sabah, dışarıyı kolağan eden Kuru Zeynel uzakta büyük bir ateşin yandığını fark eder. Kasım Dede tarafından ihbar edildiklerini düşünen ekip, çaldıkları bütün yükü sırtlanarak yola koyulur. Geriye dönüp baktıklarında kalabalık bir grubun onları takip ettiğini ve aralarında Arif Ağa'nın da olduğunu görürler. Köye doğru giden dik bir yokuşun sonuna geldiklerinde kendilerine birisinin seslendiğini işitirler. Bu kişi Yüksek Oluk Muhtarı Feyzi'dir ve teslim olun çağrısı yapmaktadır. Etraflarının sarıldığını öğrenen eşkıyalar kaçmaya devam ederler. Herhangi bir girişimlerinde kendilerine ateş açılacağını söyleyen Muhtar Feyzi'yle Kuru Zeynel anlaşmaya çalışır. Çerçi Süleyman'ın atlarla Yüksek Oluk'ta bekleyeceğini düşünen Uzun İskender oyuna getirildiğini anlar. Çerçi Süleyman, Maraz Ali'den danasını çaldığı gerekçesiyle şikayetçi olmuştur. Uzun İskender, kendisini bırakması için Muhtar Feyzi'ye rüşvet teklif eder. Anlaşma sonucunda köye doğru yönelen Uzun İskender gözden kaybolur. Muhtar Feyzi, diğerlerine Uzun İskender'in teslim olduğunu söyler. Kuru Zeynel daha fazla dayanamayıp saklandığı kayanın ardından ateş açmaya başlar. Bunun üzerine Sarıca köylüleri karşı ateş açar ve Katir Adil'i vururlar. Karakol Başçavuşu'nun da gelmesiyle Kuru Zeynel, Maraz Ali'ye teslim olmasını söyler. Yanlış bir iş yapmış olsalar da eşkıyalığa inanmış olan Maraz Ali kendisini kanıtlamak için köylülere ateş açar. Sarıcalı Recep'i başından vurarak öldürür. Oldukça eski bir tabanca kullanan Maraz Ali'nin silahı bir süre sonra elinde parçalanır ve karakter, teslim olmak zorunda kalır. Yakalandıkları günün akşamında eşkıyalara köylüler tarafından dayak atılır. Kahvede bulunan insanlar yaşananlarla ilgili konuşurlar ve aralarında olan Çerçi Süleyman, hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi köylülere Maraz Ali'nin danasını çaldığı yalanını anlatır. Birkaç gün sonra Sungurlu'ya getirilen, yedikleri dayaktan perişan olmuş tutuklu eşkıyaları, bütün köy ahalisi seyreder. Devlet ve halk bir araya gelerek eşkıyaları alt etmiştir.

Tema

Politika

Devlet Yazara göre; bir ülkenin siyasi otoritesi, yani devlet, zayıfladığında insanlar silaha sarılır ve eşkıyalık kol gezer. Bir köyü yöneten otorite için (ağalık vb.) halkı kontrol etmenin ve onlara istediği her şeyi yaptırmanın en iyi yolu eşkıyalığı kullanmaktır. Tahir, Yaşar Kemal'in hak ve adaletin savunuculuğunu yapan eşkıyalık anlayışına tamamen karşı çıkar. Tahir için eşkıyalık; devletin yönetim organlarının tamamen işlevsiz hale gelmesiyle ortaya çıkan yasadışı ve asalakça bir eğilimdir. Devletin görevi; halkını gerek köydeki gerek şehirdeki her türlü eşkıyalığa karşı korumak olmalıdır. Bu durum Bektaş Emmi tarafından şöyle dile getirilir: "Eşkıya devri hükümetin hasta olduğu sıradır. Aslında hükümet kısmı bir vakit ölmez, arada bir hastalanır. İnsan gibi canım! Hükümeti sıtma tuttuğu zaman eşkıya başkaldırır. Sulfato yutup yahut ki bir zorlu dedeye sıtmasını bağlatıp dirildi mi hükümet, bu kez marazlanmak eşkıya sürüsüne düşer". Devlet yönetmek eşkıyalara bırakılmayacak kadar ciddi ve sistem gerektiren bir iştir. Eşkıyalığın esenlik ve adalet getireceği düşüncesi gerçek anlamda bir romantizmdir.

Toplum

Eşkıyalık Yazar, Yaşar Kemal'in "İnce Memed" adlı eserindeki halk adına adaleti ve refahı tesis etmeye çalışan eşkıya tipi yerine devlete ve halka karşı gelip kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden ve çıkarıcı ağalar tarafından kullanılan eşkıya tiplerini eserinde konu edinir. Yazara göre eşkıyalık kutsanacak bir olgu değildir ve eşkıyalığa heves edebilecek kimselerin başına neler gelebileceğine de değinir: "Lüks lambalarının süt akına çalan mavimsi ışığında en öndeki Uzun İskender'in boyu, daha bir karış yüksek görünmekte, ceketi tekmiil parçalandığından, herif, çaput bağlanmış yatır ağacına benzemekte... Her adımda sendeleyerekten gövdesini öne arkaya

sallayarak... Dizleri kesilip yere çökecek gibi yaylanarak, bir yürüme tutturmuş ki, adam ürker...". Yazar, Türk romanında anlatılagelen eşkıyalık mitine karşı oldukça gerçekçi bir yaklaşımla açık bir şekilde karşı çıkmaktadır. Onun eşkıya tiplerini ağa tarafından kontrol edilir, halkı sömürür ve oldukça kıyıcıdır.

Gerçek ve Görünüş Adalet ve nam için eşkıya olmaya karar veren Maraz Ali, ilk eşkıyalık tecrübesinde hayal kırıklığına uğrar. Eşkıyalığın ona anlatıldığı gibi kutsanacak bir iş olmadığını farkına varır ve sözde cesur ve mert olan idolünün ihanetine uğrar. Halkın gözünde bir kahraman olmak için giriştiği işten sonra elde edebildiği tek kimlik soygunculuk ve katilliktir. Eşkıyaların arasında anlatılan bütün eşkıyalık hikayelerinin tamamen uydurma olduğu anlaşılır.

Din Romanın ilk bölümünün başında paylaşılan Andre Maurois'ya ait epigraftan da anlaşılacağı gibi, toplumun etik değerlerinde meydana gelen yozlaşma ve toplumdaki güvensizlik ortamı insanları eşkıya benzeri kişiliklere hayranlık duymaya yönlendirir. Anlatı Çorum civarındaki bir Alevi köyünde geçer ve Alevi geleneklerine göre, insanlar arasındaki anlaşmazlıklar Dedeler tarafından çözüme kavuşturulur. Fakat anlatıdaki Kasım Dede, insanları sömürerek ve kullanarak zengin olmuş bundan dolayı yozlaşan toplumun en önemli temsilcisi konumundadır. Yaşadığı toplumun dertlerine ve sorunlarına çözüm bulmak yerine kendisi köylüsüne en büyük dert olmuştur. Bunun yanında insanları eşkıya olmaya sürükleyen en önemli etkenlerden biri de ekonomik sıkıntılardır. Kuru Zeynel, yozlaşan Alevi toplumu için şöyle demektedir: "Eski Alevi düzeni mi kaldı ki sen bu sözü böyle dedin bre Katır! Şimdi Dede'yi sayan mı kaldı? Beni alalım: Ben de saymam. Neden saymam? Şu sebepten saymam ki dedelik bir işe yaramaz olmuş. Eskiden Dede kısmı hükümet gibi hüküm sürdürürdü. Dede bir laf etti mi, bitti. Sen Alevi milletinden mahkemeye düşeni hiç gördün müydü? Bizim mahkememiz Dede derneği değil miydi, a canım? İstinaf da orası, temyiz de... Şimdi kim kime? Sen sensin, ben de ben!".

Psikoloji

Suclu Eserde, insanları eşkıyalığa yönlendiren en önemli psikolojik etkenlerden biri olarak nam salmak duygusu gösterilir. Yazara göre bir insanın eşkıya olabilmesi için suça meyilli olması ve bilişsel olarak ciddi zararlar görmüş olması gerekmektedir. Anlatının başkahramanı olan Maraz Ali, maraz kelimesinden de anlaşılacağı gibi çelimsiz ve daima dışlanmış, yoksul, ezilmiş bir karakter olarak devamlı kendisini kanıtlama ihtiyacı duyar. Bundan dolayı eşkıyalığa eğilimi aslında kendini kanıtlamak ve maruz kaldığı haksızlıkların kendince intikamını almak içgüdüsünden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Karakter, hayranlık beslediği eşkıya tiplerini tarafından dolduruşa getirilir ve eşkıyalar tarafından şahsi amaçlar doğrultusunda kullanılır.

İhanet Arif Ağa'dan uzun zamandır kızını isteyip de alamayan Uzun İskender, en sonunda Arif Ağa'yla bir anlaşma yapar. Anlaşmaya göre Uzun İskender, Arif Ağa'nın rakibi olan Kasım Dede'yi soyacak ve karşılığında da kızı Gülbeniz'le evlenebilecektir. Uzun İskender çetesindeki arkadaşlarına bunun bir kız kaçırma işi olduğunu söyleyerek onları kandırır. Daha sonra bu yalanı ortaya çıkar. Kaçış sırasında etrafları köylüler tarafından çevrilince Uzun İskender, Muhtar Fezzi'yle anlaşarak arkadaşlarına ihanet etmek ister. Çerçi Süleyman ise Arif Ağa'yla anlaşıp hem Uzun İskender'e hem de Maraz Ali'ye ihanet eder. Karakterleri ihanete yönlendiren en güçlü duygular; menfaat ve korkudur.

Kişi İncelemesi

Maraz Ali (Hevesli, Kullanılmış)

Karakter Seferberlik döneminde babasını kaybetmiş olan ve dul annesiyle yaşayan on altı yaşındaki başkarakter, fakirlik ve yokluk içinde büyümüştür. Hayatı boyunca yaşadığı ezilmişlik ve sahipsizlik duygusu nedeniyle sadistvari bir güç istenci duyarak eşkıyalığa özenir. Kendisini ispatlamak ve nam salmak ister. Çerçi Süleyman'a hizmetkar olur. Uzun İskender Ağa ve arkadaşlarıyla eşkıyalığa başlar. Kendisine verilen maraz adından da anlaşılacağı üzere, fiziksel olarak oldukça çelimsiz, bakımsız, güçsüz ve yaşından daha küçük görünmektedir. Oldu olası maruz kaldığı şiddet ve haksızlıklar sonucunda içten içe kin ve intikam duygusu büyütür. Eşkıyalığa meyletmesinin kökeninde aslında olumlu düşünceler vardır. Fakat ilk eşkıyalık tecrübesinde karşılaştığı olumsuz durumlara hiç aldırış etmez ve inandığı yolda sonuna kadar mücadele eder. Maraz Ali; hevesli, cesur, saf, kavgacı, bilinçsiz, heyecanlı, duyarlı/duyarsız, vicdanlı/vicdansız, takıntılı, umursayan/umursamayan, sadık, maceracı ve vahşi bir tiplerdir.

Etkinlikler Babasını seferberlik döneminde kaybettikten sonra annesiyle birlikte oldukça yokluklarla dolu bir hayat yaşamış olan Maraz Ali, sürekli itilip kakılır ve hor görülür. Maraz kaldığı bunun gibi durumlar sebebiyle karakterde zaman içinde şiddete meyiletme duygusu gelişir ve eşkıyalara hayranlık duymaya başlar. Ona bir yandan babalık diğer yandan akıl hocalığı yapan Bektaş Emmi, onu bu hevesten her ne kadar vazgeçirmeye çalışsa da genç adam için bu eğilim takıntı haline gelir. Babasının oldukça cesur bir adam olduğuna inanan Ali, babası gibi olmaya özenir. Fakat bu söylenti Çerçi Süleyman gibi eşkıyalar tarafından Maraz Ali'yi heveslendirmek için uydurulmuştur. Çerçi Süleyman'ın hizmetkarlığını yapan Maraz Ali, hayranı olduğu Uzun İskender'le bir gün tanışır. Arif Ağa'dan uzun zamandır kızını isteyen Uzun İskender çeşitli sebeplerden dolayı bir türlü sevdiği kadına kavuşamaz. Uzun İskender'in anlattığı eşkıyalık hikayelerini dinleyen Maraz Ali iyice heveslenir. Bir gün, Çerçi Süleyman Maraz Ali'ye danasını verip Sungurlu'da satması için görevlendirir. Sattığı danadan alacağı paranın bir kısmıyla kendisine kurşun almasını söyler. Arif Ağa'yla anlaşılan Uzun İskender, kızı Gülbeniz Kasım Dede'nin yanındayken onu kaçırmak bahanesiyle Dede'yi soyacaktır. Fakat ekipteki diğer kişilerin bu durumdan haberi yoktur. Onlar Gülbeniz'in kaçırlacağını düşünerek bu işe girerler. Gülbeniz'i kaçırmak için bir araya gelen ekip Kasım Dede'nin evine doğru yola çıkarlar. Gece vakti eve baskın yapılır fakat Uzun İskender, Gülbeniz'i kaçırmak yerine evdeki bütün eşyaların çalınması emrini verir. Diğer eşkıyalar durumdan dolayı hayrete düşerken Maraz Ali sorgusuz sualsiz itaat eder. Kasım Dede'nin bütün değerli eşyaları alınır ve evden çıkarılır. Korkunç bir yağmura tutulan eşkıya ekibi bir ağılda saklanmak zorunda kalır. Ertesi sabah hareket halindeyken etraflarının çevrildiğini öğrenirler. Kuru Zeynel Maraz Ali'ye teslim olmasını söylese de kendisini kanıtlamak isteyen Maraz Ali, köylülere ateş açar. Sarıcalı Recep'i başından vurarak öldürür. Bir süre daha ateş açtıktan sonra elindeki tabanca paramparça olur ve yakalanır. O günün gecesi bütün köy ahali tarafından linç edilirler. Ertesi sabah elleri kelepçeli bir vaziyette jandarmalar tarafından götürülürler.

Etkileşim Romandaki olay örgüsü büyük bir çoğunlukla diyaloglar üzerinden ilerler. Karakter giriştiği diyaloglarda psikolojik durumunu ve isteklerini açık bir şekilde ifade eder. Onunla ilgili yapılan betimlemeler oldukça kötücül ve esenliksizdir. Anlatıdaki odaklayımın başkahramanı eserin bütün anlatı kişileriyle etkileşim halindedir ve yazar tarafından verilmek istenen iletilerin taşıyıcısıdır.

ÖRNEK ANILAR

Sefil Fakirlikten ve bakımsızlıktan düşmüş olduğu kötücül durum, karakterin fiziksel görünümüne yansır ve kendisiyle ilgili yapılan betimlemelerde içinde bulunduğu sefalet açık bir şekilde gösterilir: "Rengi uçmuş, yamalı kasketinin önünde bir tutam sarı saç vardı. Hava serin olduğu halde ceketsizdi. Astar bezinden yeleği, yırtık mintanı perişan... Yün çoraplarının tabanı geçmiş gitmiş, konçları askeriye tozluğuna dönmüş. Çarıkları, ham deriden. Bütün bu derbederlik içinde avurdu avurduna çökmüş renksiz surati, incecik boynu, çöp gibi bilekleri, oğlana, hakikatte on altı yaşında olduğu halde, on iki on üç yaşında hasta bir çocuk hali veriyordu".

İnatçı Fiziksel olarak oldukça zayıf bir durumda olmasına rağmen giriştiği her kavgada genellikle yenilen olur. Fakat Maraz Ali, bütün olumsuzluklara rağmen mücadeleden vazgeçmez: "Bu fukara ille de kendisinden irisini, kuvvetlisini tutacak. Onlar da, 'Haddini bilsin!' diyerek insafı bir yana bırakırlar, alta düşürüp bütünü vururlar, it leşi gibi yüz üstüne sürürler. Gözleri yumruk gibi dışarı uğrar, burnunun derisi ağzına toplanır da pes etmez, hırlar durur".

Aldanan Babasını hiç tanımamış olan Maraz Ali, onunla ilgili uydurduğu kahramanlık hikayelerine aldanır ve babasını kendi benliğinde mitleştirir. Diğer eşkıyalar gerçeği bilmesine rağmen onun hevesini kırmamak için bu yalanı sürdürür: "Yiğit olduğunu Çerçi Aşam söyler. Bir alaya bedelmış benim babam".

Hevesli Eşkıyalığa ve silah kullanmaya oldukça heves eden karakter sabırsız ve hayalcidir: "Meraktayım gayet Emmi, bakalım adama işler mi, işlemez mi? (...) Bu yıl harmanlarda Aşamdan hakkımı alınca bir Alaman çıplağı uyduracağım her kaç kuruşsa... (...) Kuşağımın arasına bu kış, mutlak, bir Alaman çıplağı sokarım. 'Kulveren'den Maraz Ali,' dediler mi namımız bizden önde gitmeli".

Özenti Hayranlık duyduğu ve hikayeleriyle büyüdüğü eşkıyalara özenir ve onlar gibi davranmaya çalışır: "Adama türkü yakılmalı Emmi ve de adamın namı Çin içine kadar gitmeli ki yiğit olduğunu ben bilmeliyim".

Bilinçsiz Eşkivalığın yarattığı şiddeti ve haksızlığı umursamadan kendi namını yayacak olmanın verdiği hazla tamamen sorumsuz ve bilinçsizce davranır: "Maraz Ali, kız kaçırmayı şuraya bırakıp eşkıyalığa çıktığı için kibirlenmekteydi. Artık eşkıya olmuştu, bunun ötesi yok! Dede'nin karısı, Uzun İskender Ağasının tedbirini şaşırınca sopayı kapandı kendisi, sandıkları sürüyen, eşyaları harman eden kendisi... 'Korkmadık gördün mü? Korku yüreğimizin ucundan geçmedi. Bu eşkıyalık bize hak vergisi... ve de baba mirasımı meğersel! "

Kullanılmış Büyük umutlarla girdiği eşkıyalıkta, tüm kalbiyle güvendiği kişiler tarafından ihanete uğrar fakat yine de saflığının mağduru olur. Romantik düşüncelerle giriştiği eşkıyalığının sonunda gerçeklerle yüzleşir: "Maraz Ali, imdat arar gibi Zeynel'e baktı. Kuru herif, gözlerini ufaltmış. Tüfeği tutan eli, belli belirsiz titiyor. Parmağı bir ara tetikte oynadı. Ali, 'Şuna bir kurşun sıksam mı?' diye düşündüğünü hemen anladı. Eski eşkıya koca İskender Ağa, iki paralık köylü kalabalığına karşı, bunca senelik namını şurda bırakmış, gidiyordu. Bir oyunu var mutlaka, dedi, bir oyunu olmamış olmaz!"

Uzun İskender Ağa (Bencil, Güvenilmez)

Karakter Köyünde mertliği ve adilliğiyle bilinen Şahin Ağa'nın oğlu olarak on altı yaşlarında Kavlak Ali adlı bir eşkıyanın çetesine katılır. Maraz Ali'nin rol model olarak özendiği kişidir. Zamanında kol gezdiği yerlerde nam salmış olan eski soyguncu, diğer ağalar tarafından piyon olarak kullanılır ve anlatının sonunda kötü kaderinden kaçamaz. Eşkivalığı ün yapmak ve nam salmak için en iyi araç olarak gören karakter, yaptığı işten gurur duyar. Hayatlarını defalarca tehlikeye atsalar da istedikleri hayat standartlarına erişemezler. Uzun İskender'in hikayelerini can kulağıyla dinleyen Maraz Ali, onun çetesine katılmaktan gurur duyar. Fakat devir değiştikçe eşkıyalık zorlaşmıştır ve eski günlere devamlı hasret duyar. Oldukça cesur ve lider bir karaktere sahip olsa da sürekli olarak ağaların oyununa gelecek kadar saftır. Uzun İskender; sorumsuz, bencil, umursamaz, gaddar, yalancı, hileci, saf, korkulan, bilinçsiz, duyarsız, kanunsuz, takıntılı ve büyüklenen bir tiptir.

Etkinlikler Şahin Ağa gibi adaleti ve mertliğiyle bilinen bir kişiliğin erkek çocuğu olarak, on altı yaşında Kavlak Ali adıyla bilinen bir eşkıyanın çetesine katılır. O günden sonra yaptığı soygunlar ve edindiği servetle yaşadığı beldede nam salar. Fakat ne edindiği servetten ne de ününden bir fayda görememiştir. Devamlı olarak ağalar tarafından kullanılmış ve yaptığı bütün icraatlar daha çok onların işine yaramıştır. Epeyce bir süredir Arif Ağa'dan kızı Gülbeniz'i isteyen Uzun İskender her seferinde reddedilmiştir. Arkadaşlarını bir gün Arif Ağa'dan kızını istemesi için gönderdiği gün Çerçi Süleyman'ın hizmetkârı Maraz Ali'yle tanışır. Kendisini hayranlıkla izleyen ve kendisine özenildiğini gören Uzun İskender, genç adama ilgi duyar ve ona birçok eşkıyalık macerasını anlatır. Arif Ağa, kızı Gülbeniz'i yine vermemiştir. Sungurlu'daki belediye kahvesinde bir araya gelen Arif Ağa ve Uzun İskender kavgaya tutuşur. Uzun İskender Gülbeniz'i kendisi istemiştir. İkili hiçbir şekilde anlaşamayınca karakola götürülürler. Orada da anlaşamazlar fakat serbest bırakılırlar. Daha sonra Çerçi Süleyman'la buluşan Uzun İskender, Arif Ağa'yla yaptıkları kavganın tamamen düzmece olduğunu anlatır. Plana göre bu kavga, insanlara Arif Ağa'yla araları bozulmuş gibi göstermek için yapılmıştır. Arif Ağa kızı Gülbeniz'i Uzun İskender'e vermek için Kasım Dede'yi soymasını istemiştir. Arif Ağa'nın rakibi Kasım Dede soyulduğunda Uzun İskender, sevdiğine kavuşacaktır. Bu iş için çete toplanır ve aralarına Maraz Ali de katılır. Bir gece yarısı eşkıyalar Kasım Dede'nin evine gelip Gülbeniz'i kaçırmak istediklerini söylerler. Kasım Dede karşı çıkınca Uzun İskender, bu sefer evdeki bütün değerli eşyaları çalmaya karar verdiğini söyler ve ev soyulur. Dışarıda korkunç bir yağmur vardır. Derenin karşısına geçemeyeceğini anlayan eşkıyalar bir ağılda saklanırlar. Diğer eşkıyalar evin soyulacağından habersiz bir şekilde Uzun İskender'i sorgularlar ve Uzun İskender'in onlara yalan söylediğini anlaşılar. Ertesi sabah köye doğru yola koyulduklarında etrafları köylüler tarafından kuşatılır. Daha sonra kolluk kuvvetleri de olaya dahil olur. Katır Adil girdiği çatışmada vurularak ölür. Uzun İskender Muhtar Feyzi'ye rüşvet teklif eder ve ardından Uzun İskender gözden kaybolur. Maraz Ali, Sarıcalı Recep'i başından vurara öldürür. Ardından yakalanırlar. Uzun İskender ve çetesi o günün gecesinde köylüler tarafından linç edilir. Ertesi gün korkunç bir duruma düşmüş olan eşkıyalar köyün kahvesinin önünden geçirilerek hapse götürülürler.

Etkileşim Maraz Ali'nin kahramanı olan karakter, eserdeki bütün entrik vakaların kaynağıdır. Olayları başlatan ve onlara yön veren kişidir. Eserin en etkin karakterlerinden biri olarak bütün anlatı kişileriyle etkileşim halindedir. Karakterin dünya görüşünü ve kişilik özelliklerini konuşmalarından ve hakkındaki betimlemelerden açık bir şekilde anlıyoruz.

ÖRNEK ANILAR

Saf Ağaların isteklerine sorgusuz sualsin itaat etmiş olan Uzun İskender, onlar tarafından devamlı olarak kandırıldığı gibi kendi arkadaşları tarafından da kandırılmıştır. Bu durum onun şu sözleriyle dile getirilir: “Ben pek safımdır, yüreğim temiz olduğu için biri kuşağından bir kâat çıkarsa da gündüz güneşinde, şimdi gecenin tam yarısı, dese inanırım. Çünkü biz avanağız yahu!”.

Hayalci Maraz Ali'ye anlattığı hikayelerle birlikte, ona eşkıyalıkla ilgili tavsiyelerde bulunur. Yaptıkları işi oldukça kutsallaştırır ve eylemlerini abartır: “Silah yiğidin namusu demek... Kavlak rahmetli: ‘Silah kaptıracağın yerde kariyı ver, daha iyi...’ derdi. Şu halde, silah avrattan muteber bir namus... Öleceksin, vermeyeceksin!..”.

Kibirli Yıllarca yaşadığı beldenin insanları tarafından korkulan ve saygı gören bir karakter olarak kibirlidir. Fakat anlatılanların çoğu hurafelerden ibarettir: “Tam eşkıya olacak delikanlısın. (...) Sen demir gibi yiğitsin. (...) Senin gibi delikanlı her daim Çerçi hizmetkârlığı edecek değildir. Biraz para sahibi olursun. Adam içine çık, nam al... Bu dünyada namsız yiğit, meyvesiz ağaca benzer. (...) Nam adamın ayağına gelmez. Gidip arayacaksın. Namın yaptığını sırasında ne para yapar, ne silah...”.

Geri kafalı Arif Ağa, kızı Gülbeniz'i vermek istemez. Uzun İskender de onu kaçırmak için genç kadına kavuşabileceğini düşünür. Lakin dönem değişmiştir. Artık devlet güçlüdür: “Hemen aklınıza cebri götürmek gelir, yani tüfek-tabanca işi... Hep eski fikir. Halbуса bu zaman, silahlı zaman değil. Bugünün silahı iki satır yazı... İster muska olsun, ister dilekçe... Zaten dilekçe ne demek bakalım? ‘Cumhuriyet muskası’ demek... Geçeriz bizim emektar makinenin başına... Tıkır tıkır... tıkır tıkır da tıkır tıkır... Sen o tıkırtıyı bilir misin? Yedi buçukluk cebel topu yanında halt etmiş. Biz Sungurlu toprağında ağır makineliyle barınamazdık Ağa, lakin o tıkırtı ile gül gibi geçinmekteyiz!”.

Kurnaz Çetesindeki güvenilir adamlara istediklerini yaptırmak için onların suyuna gider, yapmak istemediği şeyleri bile yapmak zorunda kalır: “İskender Ağa bu lafı ikiletmedi. Eski kumarbazların hemen hepsi gibi, minderde borç vermenin uğur bozacağına inandığı halde bu işi oyuna başladıklarından beri ikinci defa yapıyordu. Bunları istemedikleri bir işe sürmek için yol bir: Katır Adil kazanmalı, Kuru Zeynel kaybetmeli! Birini para yola getirir, öbürünü müflüslük!”.

Gaddar Kasım Dede'yi soyduktan sonra etrafı sarılan eşkıyalara Muhtar Feyzi şöyle seslenir: “Boş lafın zamanı geçti İskender Ağa, siz bu gece Kasım Dede'nin evini bastınız, cebri soygun yaptınız. Dört bin lira para, bir yük pırtı kayıp... Her yana haberci gitti, dağ taş çevrildi. Biz köycek silahlıyız. Bu işin sonu iyilik getirmez. Zeynel Ağa köy bekçisidir, köy kanununu iyi bilir. Kanunda eşkiyaya “vur emri” var. Gelin edebinizle teslim olun”.

Yalancı Kasım Dede'yi soyduklarını bilen Muhtar Feyzi'ye çeşitli yalanlar söyleyerek kurtulmaya çalışır: “Dede mi soyulmuş? Kasım Dede mi? Allah Allah! Biz ne bilelim yahu? Biz İskilip'ten gelmekteyiz. Biz İskilip'e sürek götürdük. Bak Feyzi Efendi seni aldatmışlar. Düşmanın oyunuyla resmen yol bağlamışsın. Köy kanununda Tanrı misafirine hakaret etmek de yazılı mı?”.

Korkak Kendisi hakkında anlatılan destansı hikayelerin birer yalan olduğu, dağda etrafları çevrilinece anlaşılır: “Eski devrin, namına türküler yakılmış meşhur eşkiyası Uzun İskender Ağayı korku bastırmıştı gerçekten... Hem de apansız değil, yavaş yavaş... Bu korku, romatizma sancısı gibi dizlerinden başlayıp karnına çıkmış, yüreğine buz gibi çöküp boğazına tıkanmıştı. Sivri kafasını omuzlarının içine iyice çektiğinden boyun damarları ağrıyor, soluklan yüreğinin atışlarına yetişemiyordu. Aklına art arda hücum eden fikirlerle eli ayağı tutmaz olmuştu. “Biz koca bir Uzun İskender Ağa olup... Bunca nam sahibi bulunup... Peki bunlar Zeynel'e neden seslendiler bakalım?”.

Hain Çatışma sırasında Muhtar Feyzi'yle anlaşmak için yanına giden Uzun İskender, ölüm korkusundan dolayı bütün yol arkadaşlarına ihanet eder: “— Plan iyidir. Yahu ne akıl haa? Bize değmesinler de parayı hep alsınlar. Muhtar Feyzi, buraların sayılı bir ağasıdır. Yüreğini ben fena görmedim. Ne demek olsun? Öldürdüğümüz yerde mi yatmakta? Bize değmezler öyle ya? — Bekle bakalım! Dede tarafı hiç telaş ediyor? Oysa ki ortada dönen para onların parası... Uzun İskender, Muhtar Feyzi Ağayla beraber birkaç kişinin arasında köye doğru çıkıp gözden kaybolmuştu”.

Bektaş Emmi (Bilge, Tecrübeli)

Karakter Köyün fakirlerinden biri olan karakter, Maraz Ali'ye babalık ve akıl hocalığı yapar. Maraz Ali'yi, delikanlılık döneminden kaynaklı olarak, eşkıyalığa heves etmesinden vazgeçirmeye çalışır. Maraz Ali, oldukça fakir ve güçsüz bir durumda olan Bektaş Emmi'nin verdiği hiçbir nasihatini dinlemez. Karakter anlatı boyunca yazarın sözcülüğünü yapar niteliktedir. Bektaş Emmi, eserin ilk bölümünde görülür fakat söylemleri ve düşünceleriyle oldukça önemli bir yere sahiptir. Görmüş geçirmiş ve yılların tecrübesiyle bilge sayılabilecek bir kişiliğe dönüşmüş olan Bektaş Emmi, söylemleriyle daha eserin en başında verilmek istenen iletileri okura taşır. Maraz Ali'yle giriştiği diyaloglarda ona yol göstericilik yapmaya çalışır ve eşkıyalıktan vazgeçirmek ister. Kişilik özellikleri olarak Bektaş Emmi; yalnız, tecrübeli, bilge, ciddi, dikkatli, duyarlı, sakin, konuşkan, yardımsever, güvenilir ve hoşgörülü bir tiptedir.

Etkinlikler Köyde hayvanlarıyla ilgilendiği bir sırada, uzaktan gelen bir türkü sesi duyan Bektaş Emmi, söyleyenin kim olduğunu merak ederek oraya yönelir. Dere kenarında bir meşe ağacına sırtını dayamış olan Maraz Ali'yi karşıdaki tepeleri seyrederken bulur. Bektaş Emmi, Kurtuluş Savaşı'nda Maraz Ali'nin babasıyla beraber çarpışmıştır ve savaşta babası ölen Maraz Ali, yetim kalmıştır. Maraz Ali'nin tıknazlığını, inatçılığını düşünerek ve düşmüş olduğu durumdan dolayı haline acıyarak onun yanına varır. Maraz Ali'yi korkutmak için usulca yanına yaklaştığında, Ali ona silah çeker. Daha sonra Maraz Ali, silahı bir şeyin üzerine ateş ederek denemek istediğini söyler. Bektaş Emmi meşe ağacını önerir fakat Maraz Ali onun sıpasını vurmaya istememektedir. Maraz Ali'de uzun zamandır bir tuhaflık olduğunu gören Bektaş Emmi buna müsaade etmez. Maraz Ali sürekli olarak birilerinin canını yakmak ya da bir canlıyı öldürmek istemektedir. Onun bu hali Bektaş Emmi'yi hayli tedirgin eder. Maraz Ali Bektaş Emmi'ye eşkıyalar ve babasıyla ilgili sorular sorar. Bektaş Emmi de kendince cevap verir. Yılların tecrübesiyle insanın kurnazlığını tanımış olan Bektaş Emmi, Maraz Ali'nin saflığına ve hevesli olmasına üzülür. Babasıyla ilgili gerçekleri ona anlatmaz. Eşkıyaların gerçek yüzünü de onlardan çekindiği için söylemez. Kendince onu eşkıyalık hevesinden vazgeçirmeye çalışsa da bunu başaramaz.

Etkileşim Eserin ilk ara bölümünde karşımıza çıkan karakter daha sonra görülmez. Fakat oynadığı rolle eserin ilerleyen bölümlerinde ve sonunda neler olacağını adeta önceler. Oldukça tecrübeli bir kişilik olarak eserin daha en başında okura gerekli iletileri verir. İç monologlar aracılığıyla gerçek düşünceleri okura aktarılır ve sahte görünüşler ardındaki gerçeklikler okura sunulur.

ÖRNEK ANILAR

Duyarlı Maraz Ali'nin babasıyla seferberliğe gittikten sonra küçük çocuk fakir annesiyle birlikte sefil bir hayat yaşamak zorunda kalmıştır. Bu durumdan duyduğu üzüntüyü ve pişmanlığı dile getirir: "Seferberlikte biz bu rezili ana rahminde bıraktıktı öyle ya... Köy yerinde bir dul karı, fazladan bir de fukara olursa oğlan yetiştirebilir mi? Böylelerinin seferberlik kılığında kemikleri ilik tutmadı. İşte belli bir şey zebun... Say ki anası ölmüş buzağı. Boynu kiraz çöpü... Bir sıkımlık canı var yok... Bir sıkımlık, ama gözünün karalığına ne demeli? Çerçiye sorarsan bir bulaştın mı öldürmedikçe kurtuluş ne mümkünmüş?".

Öngörülü Ali'nin eşkıyalığa heves ederek hizmetini gördüğü insanları tanıyan Bektaş Emmi, genç çocuğun bu hevesi sonucunda başına neler gelebileceğini öngörür: "Bektaş Emmi, "Hele namussuz Çerçi!" diye yüzünü buruşturdu, "Çerçi şunu neden hizmetkâr tuttu bakalım! İş mi gördürecek? Hayır. Gerekirse düşmanım vurduracak!" Aslında bu mesele gizli değil... "Göreyim seni oğlum Ali, diyormuş, döveceksin dövülmeyeceksin, vuracaksın vurulmayacaksın." Bunun da usulü böyle... Hizmetkâr surda dururken ağasının başı derde mi girer?".

Vicdanlı Maraz Ali, Çerçi Süleyman Ağa'sından aldığı tabancayı canlı bir hayvan üzerinde denemek ister. Bektaş Emmi buna izin vermez ve çocuğun delirdiğini düşünür: "— Deneyelim ya, denemek iyidir. Haydi sık şu meşenin gövdesine... — Meşe gövdesine sıkılır mı? Senin kara sıpada sinayacağız. — Hele rezil bu nasıl bir söz! Sok beline şu çakaralmazı da odun bulalım. Başlarım odunun kökünden bre Emmi! Sıpa kaç paralık mal? Köylüden iki akli eren çağırır bahasını sorarız. Harmanda öderim. — Sen şaşırtmışın hey oğlum. Bir duyan olur da essah sanır".

Meraklı Maraz Ali'nin söylediği türküyü duyup yanına gelen Bektaş Emmi, onun akıl almaz istekleri ve söylemleri yüzünden geldiğine pişman olur: "Haydi bakalım! Ayağın kırılısın e mi Bektaş! Hem sen her duyduğun türküyü neden seğirtirsin alçak? Sen köçek misin sen? 'Bilmem delisin de bilmem serseri' diyor herif dağ başında oturmuş... elinde yalın döner ile...".

Sakin Maraz Ali'nin büyüklenmesine, küçümsemesine ve akıl almaz sorularına sakinlikle cevap vermeye çalışır: “— HİÇ kullanmadım. Öyle derler. Namı var. Duyarım. Lâkin sen daha küçüksün hay oğlum! Alaman çıplağı senin neyine? İşte bu da bir lüver... — Olmaz, Alaman çıplağı ister. -Bir an durup düşündü, suratını astı: On altı yaşındaki babayığidi küçük ettin çıktın Bektaş Emmi. — Sözgeleşti bir söz yiğit. Dediğim o ki!..”.

Gariban “Maraz Ali yan gözle Bektaş'a bakıyordu. Üstü başı per perişan... Öküz yok, davar yok... Köyün iki fukarası varsa birisi bu... Deminden beri herifle gönül eğlemesi de bu sebepten değil mi? Fukara kısmında gönül olmaz ki darılsın, yiğitlik olmaz ki öfkelenin”.

Kurnaz Kurtuluş Savaşı sırasında ölmekten korkan Bektaş Emmi, muharebeden kaçarak bir süre kaçak hayatı yaşamıştır: “— Kaçaktım. Seferberlikten geldik. Yunan harb' patladı. Uğraştık biraz, baktık pabuç pahalı, kaç*-' —Pek iyi imiş. Kaçakken adam, Aynacılara yanaşmaz mı? — Biz buralardan ayrılamadık. Bizimkisi, kulak verme, köy kaçaklığı...”.

Korkak Bektaş Emmi ve Maraz Ali'nin babası Hüseyin arasında geçen bir diyalog: “— Olmaz. — Dişlerin değirmen şakşağı gibi takırdamakta... Hem de olmazmış. Öleceğiz arkadaş, ötesi yok. — Ölelim. Ölünecekse de burda ölmeli. Ben gidemem, ben gördüm. Neyi gördün yüreksiz? Bunlar akıllı gibi bir laf mı? — Çorum'da saat kulesinin dibinde asker kaçacağını astılar. Ben gidemem.” Herif titremekte ki ıslanmış it yanında halt etmiş...”.

Eleştirel “Kim demiş? Şimdinin eşkiyalar şehir yerine, kasabaya inmiş. Kimi dükkân açmış, olmuş bir Çerçi Süleyman Ağa, kimi önüne bir makine uydurmuş olmuş bir arzuhalci Cemal Efendi, kimisi de zaptiye-memur...”.

Gerçekçi “Ağan doğrusunu bilir ama domuzluk eder de ters konuşur. Eşkiyalık devri için, savaş gerek... Köylerde kasabalarda erkek kalmayacak. Bunların tekmilini sınır boylarına sürecekler. Jandarmaları da bizim gibi çaptan düşmüş yaşlılardan, bir de beyzadelerle ağa oğullarından ayıracaklar. Yaşlılar cephe yerinde bir boka yaramaz, ötekiler de “bir kazaya uğramasınlar” diye gönderilmez. O zaman asker kaçaklarından bazısı dağa sığır, olur sana eşkiya... Lâkin kulak verme, seferberliklerde bile fazla sürdüreni pek görülmemiştir. Eşkiyalığın sonu yok. Adam, kurt gibi kovalanınca kıyıcı olur. Kıyıcı heriften de bir vakit hayır çıkmaz”.